

MÅNEDENS KRONIKK

Kristne og sekulære virkelighetsforståelser

NOEN REFLEKSJONER OM DIAKONIUTDANNINGENS GRUNNLAG.

Av lektor, cand. psychol. Bjørn Roksand,
Diakonhjemmets Teologisk-administrative skole.

Min kronikk i «Diakonos» nr. 9 i år trenger en fortsettelse. Jeg endte med å si at en (samfunns) vitenskapelig basis for diakonutdanningen ikke er nok. La meg prøve å illustrere nærmere hva jeg mener.

I.

For det første dette med helhetssynet. Fra Gestaltpsykologien kjenner en mange eksempler som tydelig viser hvordan enkeltelementer i det vi observerer, får varierende betydning og tolking avhengig av den sammenheng og helhet som de felles inn i. En fisk f.eks. kan sees som «stor» hvis den plasseres sammen med en fyrstikke, men «liten» sammen med en stor kasse.

Et annet eksempel: Et kors kan vekke likegyldighet eller aggressive følelser hos ett menneske og følelser av hengivenhet og tilhørighet til Guds Rike hos et annet.

Overført til våre problemer:

I den grad kristne normer og verdier og det kristne menneskesyn er vårt utgangspunkt, i samme grad vil det også prege vår opplevelse av verden, av våre medmennesker, av oss selv, av de situasjoner og problemer vi møter. Som sådan må de også få bestemmende virkning på vårt utdanningsopplegg. Er våre klienter og pasienter vår neste, skapt i Guds bilde, undergitt Hans ordninger, prisgitt syndens og dødens lover og med tilbud om syndenes tilgivelse, med tilbud om fellesskap i Hans kirke, med tilbud om evig liv? Eller er mennesket f.eks. et produkt av «tilfeldigheter», preget av foreldrenes luner, arbeidsgivernes profittbegjær, politikernes maktlyst — men tillagt evner og krefter til å kunne «knuse de skjendige» og skape «det gode liv» på egne premisser? Å være «radikal» er jo «in». I sin opprinnelige betydning skulle dette peke hen på å gå til ordets rot. Radikal kommer av radix som betyr rot. I en kristen virkelighetsforståelse er dette ensbetydende med menneskets syndighet og opprør mot Guds orden. De mest «radikale» tiltak kan ikke rokke en tøddel ved dette grunnleggende faktum. Vi skal gjøre hva vi kan for å mildne og eventuelt fjerne symptomene (sykdom og sosiale problemer), men vi gjør menneskene en bjørnetjeneste hvis vårt utdan-

ningsopplegg unnlater å peke på menneskenes Gud-gitte ansvar og de dypestliggende årsaker til menneskelig elendighet og unnlater å peke på de tilbud som rekker lengst.

II.

Dette fører over i spørsmålet om hvordan en utdanningsinstitusjon preger sine studenter, som igjen henger sammen med det mer generelle problem om påvirkning: Hva meddeler vi til andre? Hva lar vi våre sanser ta inn?

Vår Gud er en iherdig pedagog. Allerede tidlig i jødefolkets historie ga han sitt bud om hva jødene burde fylle sine sinn med og påvirke andre med. Vi leser i 5. Mosebok 6, 4—9:

«Hør, Israel! Herren vår Gud, Herren er én. Og du skal elske Herren din Gud av alt ditt hjerte og av all din sjel og av all din makt.

Og disse ord som jeg byder deg i dag, skal du gjemme i ditt hjerte. Og du skal innprente dine barn dem, og du skal tale om dem når du sitter i ditt hus, og når du går på veien, og når du legger deg, og når du står opp. Og du skal binde dem som et tegn på din hånd, og de skal være som en minneseddél på din panne. Og du skal skrive dem på dørstolpene i ditt hus og på dine porter.»

En kristen virkelighetsforståelse kommer ikke av seg selv. Det er en møysommelig vekstprosess. «Gjennom trengsler og kors oppdrar du oss for ditt rike». En opplæring i behandling av helse- og sosialproblemer kan ikke fornekte det — for oss — soleklare faktum at pasienter og klienter også er syndere som trenger Guds tilgivelse og tilbud om fellesskap.

III.

Dette var litt om helhetssynet. La oss anlegge den stikk motsatte synsvinkel og trekke noen enkelt-elementer ut av de analyser av menneskelig nød og lidelse som vitenskapene har frembrakt. Med fare for å falle i den overforenklingsgrøften som jeg advarte mot i min forrige kronikk, vil jeg her som et utgangspunkt anta at mye menneskelig nød og lidelse kjennetegnes ved følgende forhold eller symptomer: *Angst,*

skuldfølelse, ensomhet, fattigdom, moralsk usikkerhet og en opplevelse av livet som meningsløst og tomt.

Angst er sannsynligvis det sterkeste element i de fleste avvikende tilstander og psykosomatiske lidelser og er med i uendelig mange livsytringer ellers — langt oftere tildekket enn åpent. I angsten kan ligge nesten alt mulig. Den amerikanske teolog og filosof Paul Tillich mener at de fleste angsttilstander inneholder mer eller mindre av følgende forhold: Angst for døden, angst for meningsløsheten og angst for fordømmelse av misgjerninger.

Som subjektiv følelse er angsten reell nok for den som opplever den og kan være vanskelig å bearbeide eller fjerne. Noe annet er realiteten bak følelsen. Og her er kirkens tilbud suverent. Hvilken sekulær vitenskap kan med mynighet si: «Død, hvor er din brodd?» Hvilken psykoterapeut kan tilgi skyld? Hvilken tilværelse er mer meningsfylt og grensesprengende enn Guds universielle, evige Rike? Ensomheten er opphevet som objektivt fenomen: Individet er et levende lem på en levende organisme. Individet er rikt, ikke fattig, og fellesskapet gir veiledning for handling: Moralene har et sentrum, en identitetsskapende kraftkilde!

IV.

Men:

Er menigheten «et slikt sted å være» hvor mennesker kan oppleve det de søker etter, lindring for lidelse, nød, smerte, angst, en meningsløs tilværelse — og få håp om en barmhjertig og rettferdig verden? Det varierer. Det fins varme, gode fellesskap blant kristne, det fins også menigheter hvor ordene er ord og ikke fylles med liv.

Mange mennesker lider i vårt samfunn i dag, og manget flere ute i verden. Diakonene får lære en del om forhold som kan skape lidelse og påkjenninger for mennesker som er fattige på både materielle og kulturelle ressurser. Diakonene vet litt om hvordan de kan skape kontakt, få folk i tale. Diakonene skal være med på å videreutvikle menigheter til trygge, varme fellesskap, hvor utstrålingen fra troens santrum kan gi mangt et angstredent, fortvilet, tomt, skyldbetyngt, usikkert medmenneske «et sted å være», et sted å hvile ut, et sted å finne seg selv, et sted hvor Gud er nær. Dette har diakonien alltid hatt som mål. Det er ingen grunn til å forandre den målsettingen.

V.

Noen vil savne samfunnsaspektet i fremstillingen. Kanskje vi kan si det slik: Bak angsten, skyldfølelsen, usikkerheten, fattigdommen, men-

ingsløsheten osv. aner vi klientenes og pasientenes «møter» med mennesker som samfunnets og systemenes representanter (foreldre, lærere, ledere osv.) og med systemet selv (maktgrupper, lover, regler, krav om utdanning, o.l.) som knuger og belaster individer. Ofte handler mennesker nesten utelukkende som representanter for systemer og krefter som de føler seg fanget inn av. Andre ganger ser de fordelene av systemenes krav og makt og «blir med». Diakonene har en stor oppgave i å oppdage maktbrukens uheldige virkninger, bevisstgjøre maktbrukerne på hva de gjør og arbeide for å gi menneskene herredømmet over sin livssituasjon så langt det er mulig. Og dette arbeid skal ikke presses frem av ferdiglagde politiske tankemodeller, men ut fra det ansvar som er pålagt Guds folk om å forvalte Guds verden: Guds folk må virke for at Gud får sin verden tilbake.

VI.

Men skal diakonene kunne makte det som er nevnt i det foregående, må de holde seg nær kildene for sin tro. Uten at sentrum er tydelig, kan man ikke gå ut i periferien hvor vår tids nødlidende befinner seg.

På en måte fanger nattverden inn hele spekteret av våre problemer. Med sitt guddommelige innhold er den kanskje det mest menneskelige vi kan oppleve:

Nattverden gir tilgivelse for syndere.

Nattverden gir fellesskap, trygghet, et tilbud om en meningsfylt tilværelse, og dermed mål og retningslinjer for seilassen. Hele verden er Guds verden.

Nattverden gir Guds aksept: Vi behøver ikke frykte mer: Vi er elsket — tross alt.

Nattverden gir identifikasjon: Til og med vårt legeme skal fylles av Kristus, ikke bare vår sjel. Tydeligere kan det kanskje ikke sies at vi er Guds barn og skal vokse og «bli fullkomne som vår Far er det».

Selvfølgelig greier vi det bare stykkevis og delt. Men kan vi la være å gjøre det? For hvor skulle vi ellers gå?

Vi må være nøye med hva slags virkelighetsforståelse våre studenter får. Gud hjelpe oss alle!

Rettelse:

I Roksands kronikk i nr. 9 — første spalte, tredje linje nedenfra var «religiøse prosesser» feilaktig blitt til «religiøse prognoser». Beklager!